

Gnostiek als spiritueel pad

Een zoektocht naar verdieping gezien vanuit een religieus perspectief

Het Evangelie van Thomas is de meest authentieke, gnostische brontekst welke onbesmet intact is gebleven. Deze bronteksten zijn in 1945 gevonden bij het plaatsje Nag Hammadi, in een kruik verborgen in de oever van de Nijl. Velen binnen de gnostiek beschouwen deze brondocumenten als baken voor spirituele en oorspronkelijke herontdekking. Het Apostolisch Genootschap sluit mijns inziens heel natuurlijk aan bij deze zienswijze. Een gerechtvaardigde vraag is of het genootschap voortbouwt op de grondslag van de gnostiek of op de grondslag van de joods-christelijke traditie van Plato, Petrus en Paulus.

Henk Katgert

Kernthema van de gnostiek is dat de onbewuste mens vergeten is wie hij in werkelijkheid is. Jezus speelt in de gnostische teksten een andere rol dan in het traditionele, kerkelijke christendom. Hij is geen wonderdoener, niet de bepaler van goed en kwaad, maar een mens die andere mensen oproept: 'Mens, sta op en herinner jezelf.* Overdenk je toestand en keer terug naar je ware aard.' In de oorspronkelijke bronteksten spreekt Jezus dan ook van het koninkrijk dat NU onder de mensen is. Er is geen later en geen eerder. Het koninkrijk is hier en nu, het is in je binnenste. Het vraagt trouw aan jezelf; het is als de man in wiens akker een schat verborgen ligt.

Voor alle duidelijkheid: de gnostiek is geen geloof. Tegenover het geloof stelt de gnostiek de gnosis. Gnosis is het Griekse woord voor kennis. Het betekent hier de ware aard van de mens, die tegelijkertijd ook de ware aard van de werkelijkheid is. Dat wordt bedoeld met 'Mens, sta op en herinner jezelf'.

Tijdens het Eerste Concilie van Nicea in 325 werd vastgelegd dat Jezus de eniggeboren zoon van God is, zelf ook God is, en door zijn lijden moet boeten voor de daden van de mensen. Niets daarvan treft men echter aan in de gnostische teksten. Vanaf dit Concilie van Nicea werd de gnostiek door de kerk van Rome met steun van de Romeinse keizers daarom fel en wreed bestreden. De gnostische teksten werden verboden verklaard en iedereen die ze in zijn bezit had moest deze teksten vernietigen op straffe van vervolging. Dit proces van vervolging, in de wrede zin van het woord, zou nog eeuwen doorgaan, tot aan het grootschalige uitroeien van de Katharen in de 14^e eeuw aan toe.

Enkele voorbeelden van gnostisch denken:

Emoties

Er zijn geen goede of foute emoties! Emoties komen en gaan, trekken door je gevoel en gedachten en zijn er eenvoudig. Dat neemt niet weg dat je door je innerlijke normen en waarden bepaalt wat je uiteindelijk met die emoties doet. Dit betekent dat de waardebepaling 'goed of kwaad' niet is opgelegd, maar een innerlijk weten is. Vergeving schenken, aan jezelf of aan de ander, krijgt daaruit voortvloeiend, een geheel andere dimensie omdat het 'goed- of kwaadaspect' geen rol speelt. Zelfkennis voortkomende uit innerlijke waardebepaling doet je begripvol voor de ander worden. Emoties welke onderdrukt worden gaan ondergronds in je gevoelsleven en keren zich uiteindelijk tegen je.

Oorlog

Een Palestijnse moeder verliest haar dochttertje door de kogel van een Joodse soldaat. Een Joodse moeder verliest eveneens haar dochter door een bembom van een Palestijnse soldaat. Beide moeders komen uit een historisch gegroeid 'haat-verhaal' voort, blijven niet in dit verhaal anoniem, maar vinden elkaar in hun wederzijds verdriet en voelen elkaar als moeders haarfijn aan. Zij zijn bereid tot emotionele openheid. Het uittreden uit het verhaal, het vrijkomen van begrippen

van goed en kwaad, het daardoor vergevingloos kunnen leven, leidt tot stapstenen op het spirituele gnostische pad. Onze rondgang krijgt door dit inzicht een verdiepende, universelere en meer verzoenende betekenis. Emotionele openheid wil dus zeggen dat je je niet te neer laat drukken en je daden laat bepalen door het verhaal of het concept wat bezit van je wil nemen. Bijvoorbeeld altijd vrolijk moeten zijn, omdat dat is wat de groep van je verwacht.

Elk oordeel loslaten

Vanuit de gedachte dat er geen goed en kwaad bestaat, valt er ook niet te veroordelen. Als wilsbesluit kun je de intentie uitspreken dat alle emoties die in jou ontstaan van jou zijn en dus bij je horen als water bij de zee. Vergeven kan eventueel ontstaan vanuit het inzicht dat achter iedere soldaat, achter iedere moordenaar, een mens staat. Voordat de boom, boom werd genoemd, was er al een boom.

Eichman werd door emotie overmand toen hij persoonlijk in het concentratiekamp kennismakte met een joodse vrouw wier kind door een soldaat was doodgeslagen. Hij trilde van boven tot onder van emotie. Eichman trok zich echter letterlijk terug in het 'verhaal' en bleef daarna onaangedaan.

Hitler zag, reizende in een trein, een wagon zwaar gewonde Duitse soldaten passeren. Hij schrok geweldig en trok het gordijntje naar beneden. Hij trok zich terug in zijn nazistisch concept.

Beiden keken voorbij aan de werkelijkheid, aan de gnosis. Zij verdwaalden in een nieuwe, zelf gecreëerde werkelijkheid. Verdwaalden zij of waren zij zondig?

Afstand nemen van je eigen slachtofferrol

Etty Hillesum zat gevangen in het concentratiekamp en sprak met een Duitse soldaat die het kamp bewaakte. Zij zag de Duitser in zijn uniform en zijn geweer, maar ze zag veel meer. Ze zag een mens en vond hem een mooie Duitse jongen die ook maar gewoon een mens was. Zij verbond zich niet aan het verhaal of de doctrine, maar aan de (bron)mens. Zij keek aan de ander voorbij met mededogen. De kunst is het oordeel los te laten en als nieuw te gaan kijken.

Het koninkrijk is in je binnenste **

Hier spreekt Jezus over een permanente aanwezigheid in het hier en nu. Er is nu iets in mij aanwezig dat los van de tijdelijkheid bestaat. De innerlijke zekerheid dat ik iets anders ben.

In de gnostiek noemt men dit de 'Christusnatuur'. 'Ik' staat in mijn paspoort; daarop kan ik aangesproken worden. Er is echter iets in me wat daar los van staat. Maar ik ben wel 'ik' in mijn vertrouwde uiterlijke vorm. Sla een theekopje stuk met een hamer; de vorm is veranderd maar het wezen niet. In de loop der eeuwen is dat oorspronkelijk bewustzijn uit onze herinnering verdwenen.

Nabij zijn

De ware helper is hij/zij die samen met de hulpzoekende in al zijn/haar ellende af kan dalen tot op de bodem van de put en zonder oordeel aanwezig en nabij kan zijn. De ware helper is hij/zij die met lege handen in een oordeelloze ervaring kan invoelen waar die ander zich nu bevindt. De ware helper kan daardoor bemoedigen door samen met de ander in dezelfde bron van liefde te zijn.

Samenvattend:

Sta op, Mens, en herinner jezelf!

Ik zocht U ***

Ik zocht u in een kerk,
en soms dacht ik
dat ik U gevonden had,
in een Christusbeeld, een Boeddha,
en ik zocht u in een boek.
Dan voelde ik mij even
heel gelukkig, een moment.

Maar sinds ik U ontdekt heb
in het kloppen van mijn harte
en U in alle mensen, alle dingen,
om me heen gevonden heb,
in dieren, bomen, zee en wolken,
weet ik dat een geluksgevoel
van binnenuit ontstaat en altijd op me wacht.
Als ik bewust naar binnen keer
om daar, diep in mezelf,
uw levenskracht te herontdekken,
dan vind ik eindelijk de rust
waarnaar ik zo verwarrend,
al die jaren heb gezocht.

Bronvermelding

* Het lied van de parel, Thomas evangelie, zie bijv.
http://nl.wikipedia.org/wiki/Lied_van_de_parel

** Logion 3- Thomasevangelie; Deuteronomium 3: 11-14, Bijbel

*** Gedicht 'Ik zocht U' van Harm Wagenmakers,
Verzen van Vertedering en Troost, Uitg. De Maansteen, 2001.

Bron: Jaargang cultuurfilosofie, Bram Moerland

Noot van de redactie

De auteur stelt een intrigerende vraag: Bouwt Het Apostolisch Genootschap voort op de grondslag van de gnostiek of op de grondslag van de joods-christelijke traditie van Plato, Petrus en Paulus? De redactie zou graag een historisch verantwoord artikel plaatsen over de relatie tussen de gnostiek en het apostolische gedachtegoed. Wie neemt de handschoen op?